

Kiegészítő adatok a Pilishegység geológiájához

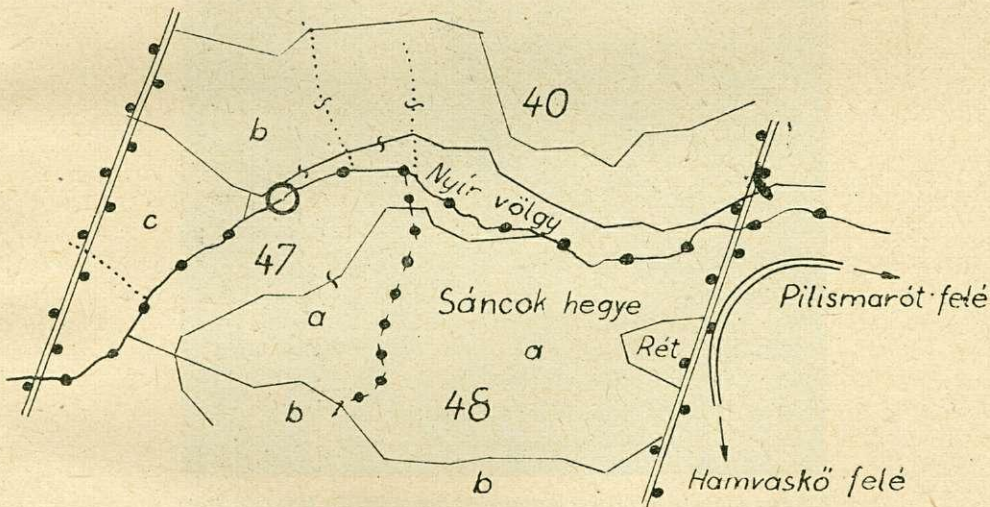
SZAPPANOS ANDRÁS

Az erdész-ember, — akit szolgálati útja nap nap után az erdőbe vezet, — ha vizsgálódó szemmel jár a természetben, és többé-kevésbé tud annak nyitott könyvéből olvasni, munkája közben érdekes és értékes megfigyeléseket tehet. Csupa véletlen folytán hozzájárulhat egy-egy vidék, táj igazi arculatának felfedéséhez és megismeréséhez.

A ma emberét tudományos ismereteink elsajátítására, s a természet ismeretlen jelenségeinek tudatos megismerésére való törekvés jellemzi. Ebben a nemes fáradozásban jelentős szerepet vállalhatnak magukénak az erdészek, akik erdős tájaink sokoldalú és igen jó ismerői. Senki nem vitathatja a számtalanszor apró részletekbe hatoló tájismeretüket, s a legtöbbek által csupán elbeszélte gyakorlati-tudományos ismeretanyagot. Ők az erdészeti esztétika szakművelői, tevékenységük jelentős a természeti szépségek, természeti ritkaságok felderítésében és megóvásában. S bár szakterületük tárgya nem ez, megfigyeléseik elősegítik az elsősorban ezen a területen dolgozók eredményes munkáját.

*

1959 májusában erdőtípus térképezés közben különös geológiai jelenséget észleltem a visegrádi hegyekben. *Melica uniflora-Lythospermum purpureo-coeruleum* — molyhostölgy-csertölgyes típusban néhány szál erőteljesen fejlett

FELMAGYARÁZAT

- Mésztufa előfordulás
- Völgy, árok
- Nyiladék, út
- Erdei út, részl. határ
- Gerinc
- Száraz völgy

1. ábra. A pilismaróti mésztufa előfordulás lelőhelye (erdőgazdasági üzemtervi térképrészlet)

Carex pilosa csomó hívta fel magára a figyelmem. A száraz típusban a *Carex pilosa* előfordulása feltűnő volt. Megjelenésének okát vizsgálva megállapítottam, hogy mintegy 0,5 m² területű szivárgót (forrást) fog közre az erdőtípusba nem illő lágyszárú. A szivárgó kis medencéjében cseppkő-szerű mésztufa képződmények voltak láthatók, amelyek egy-egy függőleges gyökér vagy ágdarab körül alakultak ki. A mésztufának ez a lelőhelye a visegrádi Mátyás-hegy apátkúti völgyre lejtő oldalán van, a Magda-forrás és a vizesés között, kb. 30 m-rel magasabban.

A mésztufa hasonló előfordulása a Pilis andezittömbjén számos helyen lehetséges. *Láng Sándor*, — aki a terület geomorfológiai viszonyaival alaposan foglalkozott — azt írja róla; „a Szentendre—visegrádi andezithegység — bár

1. kép. A Pilis hegység legnagyobb mésztufa (travention) előfordulása a pilismaróti Nyíres-árok völgyében (1. számú szikla)

üledékes alapkőzeten épült — elsősorban mégis vulkánikus felhalmozódás és az üledékes fekü még nagyon kevés helyen bukkan elő a felszínre a fokozatosan denudálódó andezittakaró alól”. Mész-kő-kibuvásokról emlékezik meg néhány helyen, mésztufa előfordulásról azonban nem tudunk.

Ez az új, visegrádi geológiai érdekesség igazolja Lángnak a Mátyás-hegy fejlődését érintő elgondolását, illetve jól kiegészíti az ő kutatásait.

Hasonló mésztufa előfordulásra akadtam 1960-ban ugyancsak erdőtípustérképezés során a visegrádi Lepence-völgyben. A völgy egy szurdok részén 1–2 m magasán a patak szintje felett nagyobb, az előzőnél bővebb vizű szivárgó

szállítja az oldott mészkövet a felszínre. A vízből a szabad levegőn CO_2 vesztes hatására kiváló mészkő — amely folyamatot az asszimiláló növények pl. mohák CO_2 felvétele is gyorsítja — a szivárgás útjába eső ágakat, leveleket, mohákat mind vastagabb rétegben vonja be, s kialakul a mésztufa jellegzetes, lyukacsos strukturája.

1960. októberében, szolgálati munkám közben. *Rabi János* kerületvezető erdész egy, a kerületében található „lyukas” szikláról tett említést. Még aznap megbizonyosodtam a mésztufa igen jelentős előfordulásáról. Pilismarót község határában a Nyires-árok szurdokvölgyében, az árok baloldalán két mésztufa szikla található. A köztük levő távolság kb. 30 méter.

2. kép A 2. sz. szikla. Alatta jól látható a szivárgó az előtérben

A patak folyási irányának felső részén levő sziklát az 1. kép ábrázolja. Nagysága kb. 35 m^3 . Miután a mésztufa más előfordulásáról nem tudunk, ez tekinthető a legnagyobbknak. A képen a szivárgó víz által épített szikla alakja jól kivehető. Ma már nem növekszik, sőt, az erózió károsítja. Közel asztalnagyságú leszakadt tömbök találhatók az árok medrében. A képen is, és a helyszínen is jól látszik, hogy a mészkiválás jóval korábban megszűnt, mert az árokmeder azóta lényegesen mélyebbre került.

A másik, szintén jelentős előfordulás a patak folyási iránya mentén található a már jelzett távolságra. Nagysága kb. 20 m^3 . Alakját és környezetét a 2. képen szemlélhetjük. A szikla alatt ma kb. $10\text{--}12 \text{ m}^2$ nagyságú szivárgó van.

A víz igen sok meszet tartalmaz. A szivárgóra hulló faleveleket 1—2 hónap alatt teljesen befedi a kiváló mészkő. A vízsordogálás útjába eső mohapárnák is „megkövesednek” — megtartva alakjukat.

Környezetük növényzete összetételében teljesen eltér a hegységben található növényzettől. A főbb képviselők az alábbiak: hegyi juhar (*Acer pseudo-platanus* L.), korai juhar (*Acer platanoides* L.) bükk (*Fagus sylvatica* L.) a sziklán virágos kőris (!) (*Fraxinus ornus* L.), madárcseresznye (*Prunus avium* L.), és kislevelű hárs (*Tilia cordata* Mill.) nő. Cserjék közül a mogyorós hólyagfa (!) (*Staphylea pinnata* L.) jelentős előfordulása különös jelenség, mert az egész hegységben csak ezen a helyen találtam meg. A gimpáfrány (*Phyllitis scolopendrium* (L.) Newm.), előfordulása ugyancsak feltűnő; a hosszú szurdokvölgy más részén nem található. A mohák közül a *Conocoecephalum conicum* (L.) Dum. és a *Mnium cuspidatum* (L.) Leyss fordul elő

A mésztufának ezek a jelentős előfordulásai, — mint a Pilis hegység ritkaságai, — nagyobb érdeklődésre tarthatnak számot a geológusok, a geográfusok, és a szakterület iránt érdeklődők körében. A további pusztulás, s az esetleges emberi pusztítás megakadályozására a két legjelentősebb képződményt és környezetét természetvédelmi területté kellene nyilvánítani.

Hajdúsági nyárkonferencia

Új elnökségünk munkatervének egyik lényeges pontja tanulmányutaknak, anketáknak szervezésével az erdőgazdálkodás fejlesztése szempontjából legidőszerűbb kérdések megvitatása, egy-egy fontos gazdálkodási kérdésnek sokoldalú megvilágítása, az általánosan belül egyes szakfeladatok sajátos táji megoldásának kialakítása. Ennek az elgondolásnak a jegyében tartotta az Egyesület debreceni csoportja az Erdőművelési Szaksoport közreműködésével táji nyárkonferenciáját az elmúlt év október 10—11-én a Hajdúsági Áll. Erdőgazdaság területén. A konferencia egybehívása a nyárasításon belül több kérdés felvetését szorgalmazta. Az egyik legfontosabb felvetés a más fafajok rovására tervezett területbiztosítás helyességét kívánta indokolni. A nyárfajta választása, különösen az óriásnyár-olasznyár növekedésének, termőhelyigényének összehasonlítása is bizonytalanságokat rejt magában. Az elégtelen nyárasok telepítése, az elegyített nyárasok kérdése is tisztázásra vár. Részben az előadások, főleg azonban a helyszíni bemutatók tárták a résztvevők elé a feltevéseket.

A nyárasítás egész erdőgazdaságunknak változatlanul legfontosabb kérdése — magában hordja a faimportunk megszüntetésének, fejlődő faiparunk nyersanyag-ellátásának kulcsát. Különösen fontos a telepítő jellegű erdőgazdaságokban és ezek között a Hajdúsági Erdőgazdaságban. A telepítés múltját, a nyártermesztési lehetőségeket *Lesznyák József*, az erdőgazdaság főmérnöke ismertette a konferencián. Előadása szerint a nemesnyárasok telepítése viszonylag későn — az 1920-as évek elején — kezdődött a korainyárral és a harmincas évek derekán az óriásnyárral. A telepítésben a felszabadulással átmeneti megtorpanás állt be és döntő változást csak az 1954 évi erdőgazdaságfejlesztési határozat hozott. Ennek hatására létesültek a nagyüzemi csemetekertek és nagyrészt ezek jó minőségű erdősítési anyagából keletkezett az Erdőgazdaságnak ma kereken hét és félezer hektárnyi nyárasa — összes erdejének 15%-a. Az Erdőgazdaság fejlesztési terve a távlatban megduplázza ezt a számot. A területnyerést szinte kizárólag fafajcserével tervezik. A Tiszaártéren a gyenge kőris állományokat, a nyírsegi részen pedig a jobb akácosokat és az egyéb-